

ՆԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ

ՇԱՀԷ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԱՃԷՄԵԱՆ

ՍԻՄԷՈՆ ԵՐԵՒԱՆՑԻ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ «ՏԵՏՐԱԿ ԱՂՈԹԻՑ»

Պատահմամբ ստացայ փոքրիկ գրքույկ մը, որուն առաջին թերթերը կը պակսին: Գրքույկին անունը գտայ յիշատակարանի վերնագիրին մէջ՝ ՅԻՇԱՍՏԱԿԱՐԱՆ ՏԵՏՐԱԿԻՍ ԱՂՈԹԻՑ: Փառաբանութեան աղօթքէն ետք, յիշատակարանը արձանագրած է հետաքրքրական իրողութիւն մը. «Հաստատեցաւ տպագրատունս այս նոր ի նորոյ ի սուրբ եւ յաստատեալերս Աթոռս Էջմիածին, ի ձեռն Սրբազանի Հայրապետիս մերոյ՝ Տեառն Սիմէօնի լոգնանիստ Կաթողիկոսիս Ամենայն Հայոց»: Թուականն է 1772 (ՌՄԻԱ) եւ երկրի վիճակը՝ խոռվեալ, այն պատերազմի պատճառով որ սկսած է 1768-ին (ՌՄԺԷ) «ի մէջ երկուց մեծամեծ թագաւորութեանց»: Պարզ չէ, թէ ինչ պատերազմի կ'ակնարկուի, որովհետեւ Վրաց Հերակլ թագաւորի արշաւանքը Հայաստան եւ պատերազմը Երեւանի պարսիկ կուսակալ Հիւսէյն խանի դէմ, որ չէր վճարած մի քանի տարիներու հարկը, աւելի ուշ է: 1779 թուականին է, որ վրացական բանակը գրաւեց Երեւանը եւ թալանեց Հայաստանը: 1772 թուականի վիճակը նկարագրուած է յիշատակարանին մէջ շատ մութ գոյներով. «Վրդովեցաւ բոլոր աշխարհ ըստ մեծի մասին, տարածեցաւ մրրիկն ընդ ամենայն տեղիս եւ ալիքն խոռվութեան պաշարեաց զամենեքումբ: Վասն որոյ բազմացան գողք եւ ելուակք, ապստամբք եւ կողոպտիչք ի շէնս եւ ի լանջէնս, հատան ճանապարհք, խափանեցան առ եւ տուրք վաճառականաց...»: Այս վիճակին մէջ, Հայոց Հայրապետը կը զգայ ինքզինք «անկար» կացութեան վրայ ազդելու, կը դիմէ Աստուծոյ եւ ի լոյս կ'ընծայէ «զայս աղօթից գրքույկս»:

Յիշատակարանի արձանագրած տեղեկություններէն ամենէն հետաքրքրականն է նորահաստատ տպարանի մասին գրուածը. «Յիշեցիք զգործակալ եւ զտեղապահ Վեհիս մերոյ զՄկրտիչ հանճարահրաշ արհիեպիսկոպոսն Շօթօթեցի, որ առանց հեղինակի եւ ուսուցանողի՝ աստուածատուր շնորհօքն իրովք զամենայն այբուբենական գիրս մեր՝ եթէ զբոլորատառն, եւ թէ զնօտրատառն՝ հանդերձ գլխագրովք եւ ամենայն պարագայիւքն իրեանց նոր ի նորոյ փորագրեաց ի պողովատս՝ էհար ի պղնձեայս եւ ի լոյս էած ի կապարեայս զգիրս այս գեղեցկատես...»: Մկրտիչ արքեպիսկոպոս Շօթօթեցին իրեն օգնական ունեցած է Յովսէփ վարդապետը եւ Եփրեմ սարկաւազը «զշարողսն գրոցս», եւ ուրիշներ՝ Մկրտիչ վարդապետը, Յովհաննէս արեղան, Ներսէս սարկաւազը, «զյառաջընթաց Վարդանն» եւ ուրիշներ, որոնք, բացի պաշտամունքէն, «եղան սիրահար ըղձիւ եւ այս գործոյս»:

Յիշատակարանը երախտագիտութեամբ կը յիշատակէ հնդկահայ Չաքիկենց Միքայէլը եւ Մամախաթունը եւ անոնց զաւակները, որոնք յանձն առին «տալ զամենայն ծախս սորին ձրիապէս, որպէսզի հաստատուն մնացէ յաթոռոջս տպագրատունս այս, ի յիշատակ յաւիտենական իրեանց եւ իւրայնոց»:

Սոյն գրքոյկը ծանօթ եղած է Մաղաքիա արքեպս. Օրմանեանին եւ կը յիշատակուի Ազգապատումի Բ. հատորի թիւ 2123 հատուածին մէջ, իբրեւ ԶԲՕՍԱՐԱՆ ՀՈԳԵԻՈՐ: Ինչ անուանով որ հրատարակուած ըլլայ փոքրիկ գոհարի նման այս գրքոյկը՝ ՏԵՏՐԱԿ ԱՂՕԹԻՑ կամ ԶԲՕՍԱՐԱՆ ՀՈԳԵԻՈՐ, այնտեղ մենք գտանք երկու գրութիւններ, արժանի հրատարակութեան: Անոնցմէ առաջինն է.

Ա. Դաւանութիւն Մշմարիտ եւ Ուղղափառ Հաւատոյ՝ Սրբոյ Եկեղեցոյս Հայաստանեայց, եւ իմ շարադրողիս իսկ: Եւ Վերջաբանական Աղօթք առ Սուրբ Երրորդութիւնն:

Արդ՝ ո՛վ ամենօրհնեալ Սուրբ Երրորդութիւն եւ մի Աստուածութիւն, զի որովհետեւ դո՛ւ եւ սկիզբն եւ կատարած, առաջին եւ վերջին, յառաջացող եւ հանգուցանող ամենայնի, վասն որոյ զփոքրիկ եւ զլոմայասարաս բանս զայս աղերսանանողաց՝ ի քէն սկսեալ եւ ի քեզ աւարտեմ. խոստովանելով ի սմա ճշմարիտ զդաւանութիւն եւ զհաւատս իմ, որ առ քեզ:

Ուրեմն՝ խոստովանիմ եւ հաւատամ ճշմարիտ հաւատով. յուսամ աներկրայ յուսով եւ սիրեմ անարատ սիրով զՍուրբ եւ զանբաժանելի Երրորդութիւնդ՝ մի Աստուած, անսկիզբն եւ անվախճան. անոր, աներբ, անժամանակ եւ յաիտեմական: Մի միայն ստեղծող յոյնչէ ամենայն եղելոց՝ երկնաւորաց եւ երկրաւորաց, մի տէր եւ թագաւոր ամենայն տէրանց եւ թագաւորաց: Մի նախախնամող եւ կառավարիչ ամենայն աշխարհաց, զրադրիչ եւ աղբիւր ամենայն բարութեանց՝ բնաւից արարածոց, մի դատաւոր կենդանեաց եւ մեռելոց, մի պսակիչ արդարոց եւ դատապարտիչ մեղաւորաց, որում միայն կրկնելի է ծունր եւ երկրպագութիւն յաիտեման յաիտեմից:

Հաւատամ զնոյն եւ զմի Աստուածութիւնդ՝ բաժանեալ ի յերիս անձինս՝ յատկացեալս դիմօք, ի Հայր, ի Որդի, եւ ի Սուրբ Հոգի: Ո՛չ երեք աստուածք, այլ մի Աստուած, մի էութիւն, մի բնութիւն, մի կամք, մի տէրութիւն եւ մի իշխանութիւն: Ո՛չ ոմնդ մեծ եւ յառաջ եւ ոմնդ կրտսեր եւ յետոյ, այլ որքան Հայրդ՝ հայր, ընդ քեզ եւ Որդիդ՝ որդի եւ Սուրբ Հոգիդ՝ հոգի. էակից՝ բնութեանակից եւ փառակից իրերաց:

Հաւատամ զՀայրդ Աստուած ճշմարիտ, անեղ, անծին եւ անսկիզբն, անսկզբնաբար եւ անժամանակօրէն՝ ծնող Որդւոյդ եւ բղխող Հոգւոյդ Սրբոյ:

Հաւատամ զՈրդիդ միածին Աստուած ճշմարիտ, անեղապէս եւ անսկզբնաբար ծնեալ ի հօրէ նախքան զյաիտեման: Եւ ի ժամանակի՝ կամաւ Հօր եւ հաճութեամբ Սրբոյ Հոգւոյդ՝ քոյով յատկացեալ անձամբդ իջեր յերկիր յԱստուածածին Կոյսն Մարիամ եւ յամենամաքուր յարեմէ նորին կազմեցեր քեզ մարմին եւ միաւորեցեր անճառապէս ընդ քումդ աստուածութեան:

Ապա՝ որ էիր ճշմարիտ եւ կատարեալ Աստուած, եղեր եւ նոյնդ՝ ճշմարիտ եւ կատարեալ մարդ, հոգւով՝ մտօք եւ մարմնով. մի անձն, մի դէմ, մի կամք եւ մի բնութիւն, միաւորեալ անշփոթաբար յերկոց բնութեանց՝ յաստուածայնոյ եւ ի մարդկայնոյ: Ուստի եւ կոչեցար մի Քրիստոս, այսինքն Աստուած եւ մարդ: Յետ ինն ամսեայ ժուժկաւորութեանդ յարգանդի անարատ կուսին ծնար առեալ մարմնովդ, անսերմն յղացմամբ եւ անապական ծննդեամբ: Եւ յետ երեսուն ամաց եկիր ի մկրտութիւն ի Յորդանան գետ ի Յօհաննոս վկայութեամբ Հօր եւ իջմամբ Հոգւոյն Սրբոյ՝ դաւանեցար ճշմարիտ Աստուած եւ Որդի Աստուծոյ:

Ապա՝ նոյն Քրիստոս Աստուածդ մեր՝ սկիզբն արարեր ՚ի կատարել գտնօրինականդ խորհուրդ, շրջեցար յերկրի խոնարհութեամբ, քարոզեցեր մարդկան զփրկութիւն, աշխատեցար, քաղցեար, ծարաւեցար մարմնով մարդկաբար եւ արարեր զսքանչելիս մեծամեծս աստուածաբար: Յետոյ եկիր կամաւ ի չարչարանս վասն մերոյ փրկութեան եւ միշտ կենդանի եւ անչարչարելի Աստուածդ՝ նոյնով առեալ մարմնովդ՝ չարչարեցար, խաչեցար, մեռար եւ թաղեցար, մարմնովդ եղար ի գերեզմանի եւ հոգովդ իջեալ ի դժոխս ազատեցեր զհոգիսն: Եւ յետ երից ատուրց յարեար ի մեռելոց մարմնով եւ երեւեցար աշակերտացդ: Եւ յետ քառասուն ատուրց նովիմբ մարմնովդ համբարձար յերկինս եւ նստար ընդ աջմէ Հօրդ՝ յորմէ ոչ երբէք բաժանեցար:

Վասն զի Քրիստոս Աստուածդ իմ թէպէտ բնակէիր յարգանդի կուսին, ծնանէիր ՚ի յայրին, շրջէիր յերկրի խոնարհութեամբ, կրէիր զչարչարանս, կայիր ի խաչին բեւեռեալ, եւ իջանէիր ի գերեզման որպէս զմեռեալ՝ առեցեալ մարդկութեամբդ. սակայն աստուածութեամբդ՝ անբաժանաբար ի Հօրէ եւ ի Հոգւոյն Սրբոյ, էիր ի յերկինս բազմեալ յաթոռ քօթէական՝ եւ առնուիր զերկրպագութիւն յամենից արարածոց. որպէս եւ այժմ աստուածութեամբդ եւ մարդկութեամբդ երկրպագիս յափտեանս յափտենից:

Ուստի՝ որպէս ոչ էր սկիզբն աստուածութեան քոյ, նոյնպէս՝ եւ ոչ է վախճան մարդկութեան քոյ, զի Յիսուս Քրիստոս երէկ եւ այսօր՝ նոյն եւ յափտեան: Այլեւ՝ հաւատամ, զի նովին մարմնովդ ի կատարածի գալոց եւ փառօք Հօր ի դատել զկենդանիս եւ զմեռեալս, որ եւ յարութիւն իսկ է ամենայն մարդկան: Եւ հատուցանելոց եւ իւրաքանչիւրոց ըստ գործոցն. արդարոցն զկեանս յափտենականս, եւ մեղատուրացն զտանջանս յափտենականս:

Հաւատամ եւ զՍուրբ Հոգիդ Աստուած ճշմարիտ, անսկզբնապէս եւ անժամանակաբար բոլիսեալ ի Հօրէ: Եւ ի ժամանակի իջեալ ի Յորդանան եւ ի վերնատունն, յայտնեցեր զաստուածութիւն էակցին քոյ Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ, մխիթարեցեր զառաքեալսն եւ լցուցեր անճառելեօք շնորհօք: Խօսեցար ի յօրէնս ի մարգարէս եւ յԱւետարանս: Եւ լնուս միշտ եւ զարդարես զեկեղեցիս հաւատացելոց քոց զանազան շնորհօք եւ հոգեւորական պարգեւօք:

Արդ՝ այս է իմ հաւատ, որով հաւատամ, խոստովանիմ եւ երկիր պագանեմ ամենաւերջոյ Երրորդութեանդ եւ միոյ Աստուածութեանդ՝

Հօր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյ Սրբոյ. եւ միոյ երկից անձանց Որդւոյ Աստուծոյ մարդացելոյ ի ժամանակի վասն փրկութեան բնութեանս մարդկայնոյ:

Հաւատամ նաեւ՝ զմի միայն սուրբ կաթողիկէ եւ առաքելական Եկեղեցի՝ հիմնեցեալ ի վէմդ Քրիստոս: Յորում պատարագիս Գառնդ Աստուծոյ ի յաշտութիւն Հօր՝ եւ ի բառնալ զմեղս աշխարհի: Յորում մկրտիմք յանուն ամենասուրբ Երրորդութեանդ, եւ ծնանիմք ի յորդէգրութիւն կենացն յաիտեմականաց: Յորում կատարին ներգործութեամբ Հոգւոյ Սրբոյ՝ եօթանեքին սրբարարք եւ հոգեկեցոյցք խորհուրդք աւանդեցեալքն ի քէն: Որոց երեքն՝ այսինքն Մկրտութիւն, Դրոշմն եւ վերջին Օծումն՝ ի վերածնելութեան խորհրդածին՝ ըստ աւանդութեան Սրբոյ Եկեղեցւոյն Հայաստանեայց. եւ չորքն՝ այսինքն Ապաշխարութիւն, Կարգն, Պսակն եւ Հաղորդութիւն՝ ի յիւրաքանչիւրումն ժամանակի: Որովք ի սկզբնական եւ ի ներգործական՝ ի մահուչափ եւ ի ներելի մեղաց՝ ազատիմք եւ արդարանամք, զօրանամք եւ արիւնամք ընդդէմ թշնամւոյն, պահպանիմք ի յորդայթից նորին, լուսաւորիմք եւ կատարելագործիմք եւ միաւորիմք հոգեւորապէս ի մի միշտ կենդանի գլուխդ Քրիստոս:

Եւ ի սոյն սուրբ եկեղեցւոջս տօնենք զամենայն սուրբս եւ զսիրելիսն քոյ՝ զերկնաւորս եւ զերկրաւորս: Ի սմա հաւատամք գտանել զթողութիւն մեղաց, խոստովանութեամբ՝ ապաշխարութեամբ եւ բարեխօսութեամբ ամենից սրբոց տօնեցելոցն ի մէնջ, որքան ենք ի կեանս յայս:

Եւ ի ձեռն սորին հաւատամք մտանել ի վերինդ Սիօն՝ յեկեղեցիս անդրանկաց գրելոցն ի յերկինս: Այլեւ՝ հաւատամ եւ խոստովանիմ զամենաարբունի կոյսն Մարիամ Աստուածածին՝ անսերմն յղացօղ եւ անարատ ծնօղ Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ. եւ յետ ծննդեանն՝ մնացեալ նոյնով անապական կուսութեամբն որ եւ է՝ համարձակ միջնորդ եւ բարեխօս առ իւրածին որդիդ վասն հաւատացելոց ի քեզ այսու հաւատով:

Արդ՝ ի վերջ դաւանական բանիս, աղաչեմ զքեզ՝ սուրբ Երրորդութիւն եւ մի Աստուածութիւն. եւ խնդրեմ յամենառատ ողորմութեանդ, զի այսու հաւատովս պահեցես զանարժան ծառայս քո ի կեանս յայս՝ անշեղ եւ հաստատուն. եւ տացես ինձ զգաստութիւն եւ արիութիւն, զի ստացայց նաեւ զգործս առաքինականս եւ քեզահաճոյս ի կենդանութիւն սոյնոյ հաւատոյս: Եւ յետ աստեացս տացես ինձ՝ սոյն

կենդանի հաւատովս գալ առ քեզ՝ եւ ընդունիլ ի քէն զյափտեմական կեանսդ. եւ ընդ ամենայն սուրբս քոյ փառաւորել զՀայր եւ զՈրդի եւ զՍուրբ Հոգիդ յափտեմս յափտեմից. ամէն:

Ես, որ եմ ազգաւ հայ հաւատով՝ քրիստոնեայ, դաւանութեամբ եւ կրօնիք՝ լուսաւորչական, զայս ճշմարիտ հաւատս եւ ուղիղ դաւանութիւնս (զոր ունիմ եւ ունելոց եմ ի կեանս ի մահ) ընկալայ ի ձեռն բազմեքախտի եւ հոգեծնի հօրն մերոյ Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին եւ յատուկ վկային Աստուծոյ՝ չորեքտասան առաքելոյն Քրիստոսի, որ ծագեցաւ մեզ լուսաւորիչ ի Սրբազնից Առաքելոց եւ յառաջին Լուսաւորչացն մերոց՝ ի Թադէոսէ եւ ի Բարդուղիմէոսէ, որք էին երկուքն ի յերկոտասանից Գլխաւորց Առաքելոցն Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ, որում փառք յափտեման. ամէն:

Բ. Ծնորհակալութիւնք առ Աստուած վասն յատուկ բարերարութեանցն, որք առ ազգս Հայոց եւ խնդրուածք դարձեալ, զի եւ եւս ողորմեսցի եւ բարերարեսցէ:

Վերակրկնելով զպաղատանս իմ արդէն առ ողորմածդ Աստուած, խնդրեմ եւ վասն մնացորդացն ազգիս մերոյ: Այսինքն վասն վանորէից եւ եկեղեցեաց, եւ վասն եկեղեցականաց եւ վասն բոլոր ժողովորդեանս մերոյ. զի զորս պահեալ եւս մինչեւ ցայժմ ի հաստատութեան եւ ի բարեկարգութեան, աղաչեմ մեծաւ թախանձանօք, զի եւ եւս պահեսցես ի խնամս քոյ ի փառս անուանդ քում սրբոյ: Մի՛ հայիր ի մեղս իմ եւ յանարժանութիւնս իմ, այլ հայեա՛ց ի քոյ անսպառ սէրդ եւ յանբաւ մարդասիրութիւնդ: Եւ զորս խնդրեմ եւ ըստ իմոյ սխալկոտ բնութեանս եւ ըստ տկար մտացս, դու կատարեա՛ զխնդիրս իմ քոյով ամենագէտ եւ անսխալ իմաստութեամբդ, որ լաւապէս գիտես զպէտս եւ զօգոտս մեր՝ քան զոր մեք խնդրեմք եւ իմանամք:

Արդ՝ յառաջ քան զխնդրուածս իմ, իբր զաղերս տարածեալ առաջի Աստուծոյդ իմոյ զգլխաւոր եւ զմեծամեծ բարերարութիւնսդ, զորս արարեալ եւ յատկապէս ազգիս հայոց, յիշեմ մեծաւ շնորհակալութեամբ: Զի եթէ ո՛չ վասն մերոյ արժանաւորութեան, գոնէ ի նոսա խնայելով, գթացիս ի մեզ, եւ եւս ողորմեսցիս:

Արդ՝ նախապէս ի յիշումն ածեմ առ քեզ, ո՛վ տեր իմ Յիսուս Քրիստոս, զքոյակերտ եւ քոյաբնաստատ Աթոռդ՝ զլոյս հաւատոյ եւ ընտ հոգւոյ ծնօղն մեր զՍուրբ Էջմիածին, զոր քոյով իջմամբդ

հիմնարկեցեր, աստուածայնով լուսովդ ձեռակերպեցեր եւ ամենիմաստ ճարտարապետդ կառուցեր եւ հաստատեցեր: ՉՍուրբ Էջմիածին ասեմ, զոր իբրեւ զմի պայծառագոյն արեգակն ծագեցեր ի դաշտն Արարատեան եւ որպէս զի զմի լուսատու եւ պատուական ակն փայլեցուցեր ի քաղաքն Վաղարշապատ, զոր իբրեւ զմի շտեմարան անապատելի շնորհացդ կազմեցեր ի յազգս հայկազեան եւ իբրեւ զմի մշտաբուդիս աղբիւր հոգեպարար պարգեւացդ բոխեցուցեր ի վիճակս թորգոմեան: Վասն որոյ ցանկալի եւ նախանձելի զնա արարեր ի յաչս ամենայն ազգաց եւ աշխարհաց: Իսկ եւ զայս միակ՝ գերազանցագոյն, եւ անհամեմատ պարգեւս յատկական սիրով մեզ հայազնեիցս եւ քումդ փոքու հօտիդ շնորհեցեր: Եւ ո՛չ միայն այս, այլեւ բազմօք եղանակօք յատկացուցեր զազգս մեր յատուկ սիրով ի մէջ ամենայն ազգաց: Քանզի՝ եմ թէպէտ իրաքանչիւր ազգաց եւ ժողովրդոց Աթոռք եւ եկեղեցիք, սակայն ո՛չ եմ լուսաձեւ եւ աստուածակերտ՝ որպէս Աթոռն մեր Սուրբ Էջմիածին: Են թէպէտ այլոց ազգաց հաւատացելոց հովուապետք եւ լուսատրիչք սուրբք, սակայն ո՛չ եմ ի հնգեւտասան ամս ի բովս փորձութեան բազմատեսակ չարչարանօք մաքրեալք, պարգեալք եւ ի մահուն կենդանի մնացեալք, որպէս Լուսատրիչն մեր սուրբն Գրիգորիոս: Են թէպէտ այլոց ազգաց զիր եւ տառ՝ մարմնացուցիչ անմարմնոյ եւ աստուածայնոյ բանիդ, սակայն՝ ո՛չ եմ յատկապէս ի քէն շնորհեցեալ եւ մատամբ քով զծեցեալ որպէս զիրս մեր: Կոչեցեր թէպէտ զազգս բազումս առ քեզ եւ հաւատացեալս քեզ արարեր, սակայն՝ քարոզութեամբ եւ վարդապետութեամբ սրբազանից առաքելոց եւ աշակերտացն քոց, բայց զազգս հայոց՝ (որովհետեւ էր յատուկ քեզ սիրելի) ոչ շատացար աշակերտօք եւ քարոզութեամբ առ ձեռն բերել, այլ որպէս թէ՛ աշխատեցար անաշխատդ եւ ամենակարօղդ Աստուած՝ եւ հոգացեր այնքան, մինչ զի բոնութեամբ եւ անօրինակ հրաշիւք առ քեզ կոչեցեր եւ քեզ սեփական ժողովուրդ արարեր: Այլոց ազգաց՝ թագաւորս եւ մարմնատր իշխօղս կարգեցեր, մեզ հայոցս ազգի եւ քումդ փոքեր հօտի, դու ի՛նքնդ եղեր թագաւոր, տէր եւ իշխան, աւանդելով եւ մեզ թէ՛ իմ եւ իմայնոց թագաւորութիւն չէ յայսմ աշխարհի եւ թէ՛ որք քրիստոնեանքն եմ, զմարմինս իրեանց ի խաչ հանիցեն ըստ սրբոյն Պօղոսի հարազատին քոյ:

Եւ որ երբեմն տանջես զմեզ եւ խրատես ձեռօք այլազգեաց, այն եւս հայրականի եւ յատկականի սիրոյ՞դ եմ ցոյցք. զի զոր սիրես,

խրատես եւ յանդիմանես: Որք ամենեքեան են մշանք եւ քարոզք քումդ յատկականի եւ գերազանցագունի սիրոյ եւ գթութեանդ, զորս ունիս առ խղճալի ազգս հայոց:

Յիրաւի՝ ո՛վ Տէր իմ, ոչ այսպէս արարեր այլոց ազգաց եւ ժողովրդոց՝ որպէս արարեր մեզ: Արդ՝ այսքանեաց բարերարութեանց քոց զփոխարէնն զոչ այլ ինչ ունիմք հաստուցանել քեզ. միայն թէ՛ զփառս եւ զգոհութիւնս շնորհակալութեամբ հանդերձ՝ քեզ անկարօտիդ Աստուած մատուցուք յաւիտեանս յաւիտենից:

Արդ՝ որ զմեծագոյնսն եւ զգերազանցագոյնսն արարեր, զփոքրագոյնսն եւ զհեշտականսն մի՛ խնայեր ի մէնջ, ո՛վ բարերար եւ ողորմած Աստուած՝ առ որ ամենայն ինչ կարելիք են եւ դիւրինք: Ուրե՛մն՝ աղաչեմ զքեզ, ո՛վ բարերար եւ ողորմած Աստուած, զքոյահաստատ Աթոռն եւ զմայրն մեր Սուրբ Էջմիածին (զոր իբր յատուկ փառք, պարծանք եւ մխիթարութիւն մեզ հայազնէիցս եւ լուսաւորչակրօն հօտիս շնորհեցեր) հաստատուն եւ անշարժ պահեա զնա ի վերայ անխախտելի վիմիդ՝ լոյս անսուտ խոստմանդ քոյ: Անպակա՛ս արա ի մմանէ զմշտագեղ եւ զհոգեպարար շնորհս Հոգւոյդ Սրբոյ միմչել եւ կատարած աշխարհիս՝ ի մխիթարութիւն եւ ի զուարճութիւն մեզ եւ եկեղեցեացս մերոց:

Զնա՛ զոր հաստատեցեր ի մեզ, զօրացո՛ւ եւ պայծառացո՛ւ օրըստօրէ եւ փայլեցո՛ւ ընդ ամենայն ծագս երկրի ի փառս անուանդ քում սրբոյ: Զսուրբ Տեղին ոտից քոց միշտ փառաւորեա յաչս ամենայնի՝ ըստ ճշմարիտ խոստմանդ քոյ: Փշրեա՛ւ ամենակարօղ զօրութեամբդ եւ խորտակեա, որք հարցին ընդ վէմն այն, եւ կուրացո՛ւ զաչս այնոցիկ, որք անգութեամբ հային ի նա: Զարդարուն եւ պե՛րճ պահեա զնա միշտ քոյաընտիր Հայրապետօք, շնորհափայլ Եպիսկոպոսօք եւ Վարդապետօք եւ ամենայն մանկամբք: Լե՛ր օգնական եւ ձեռնտու ներկայացելոյ Հայրապետին մերոյ (այս անուն) Կաթողիկոսին՝ յամենայնում ժամու ի յամենայն քոյահաճոյ գործս եւ յընթացս նորին: Պահեա՛ զնա խաղաղութեամբ եւ երկար ամօք՝ ի պայծառութիւն քումդ սրբոյ տան եւ ի մխիթարութիւն ծառայիցս քոց:

Եւ ընդ սրբոյ Աթոռոյն մերոյ պահեա՛ւ եւ զայլ ամենայն Վանորայս եւ զԵկեղեցիսս մեր հանդերձ Առաջնորդօք, Վարդապետօք, Քահանայիք, Իշխանօք, Ժողովրդովք եւ ամենայն մանկամբք նոցին ի շինութեան, ի բարեկարգութեան, եւ ի խաղաղութեան, ազատ եւ անառատ յամենից օտար եւ ի թիւր աղանդոց: Զքո ամենայաղթ զօրու-

թիւնը՝ զանապարտելի նշան սուրբ խաչիդ, զբանակս երկնային զինուորութեանցդ եւ զդասս ամենից սրբոց քոց կացո՛ր պահապան մերոց սոցին մանկանց, զտիւն ողջոյն եւ զգիշերն ողջոյն եւ փրկեա՛ր յամենից հոգեւոր եւ մարմնաւոր թշնամեաց եւ փորձութեանց, զի փառաւորեցի ի նոսա անուն քո յաւիտեան:

Տէր Աստուած մեր, տո՛ւր հոգեւոր Հովուաց մերոց եւ Առաջնորդաց զբոյաշունչ իմաստութիւնդ, զբոյապատուէր հեգութիւն եւ զխոնարհութիւն, որպէսզի ըստ կամաց քոց հովուելով զհօտս քո, ի յերեւիլ հովուապետիդ, կարիցեն ասել համարձակութեամբ՝ Ահա ես եւ մանկունք իմ եւ ընդունիլ ի քէն զփառացն պսակ: Սպառազինեա՛ր զնոսա զօրութեամբ եւ արիութեամբ՝ զի կարիցեն ընդդէմ կալ ոչխարամորթ գալլոց եւ ապականչաց եկեղեցեաց եւ կրօնից մերոց: Տո՛ւր քահանայից մերոց զգաստութիւն եւ մաքրութիւն, որպէսզի կարիցեն արժանապէս ծառայել քումդ սրբոյ խորհրդոյ եւ լինիլ համարձակ միջնորդ Աստուծոյդ եւ ժողովրդեան, զաղօթս նոցա քեզ մատուցանելով եւ զողորմութիւնս առ նոսա իշուցանելով, որք եւ լսելոյ հաճոյից քոց, շահելով զտուեալ մնասն քո, աոցեն ի քէն զբազմապատիկսն: Տո՛ւր, Տէր, սարկաւազաց, դպրաց եւ ամենից մանկանց եկեղեցեաց մերոց՝ զպարկեշտութիւն եւ զուսումնասիրութիւն, որպէսզի՝ իւրաքանչիւրքն յոր կոչումն կոչեցեալ են, ի նմին կացցեն առանց արատոյ, արժանապէս ծառայեսցեն եկեղեցւոյ քում սրբոյ եւ կոչիցին ի քէն ծառայ բարի, ազնիւ եւ հաւատարիմ: Ընկալ, Տէր, զաշխատանս աշխատաւորաց եւ զնուէրս տուողաց եկեղեցւոյ քում սրբոյ ի փառս եւ ի հաճոյս քոյ եւ տո՛ւր նոցա փոխարէն զբազմապատիկս լոյս հոգւոյ եւ լոյս մարմնոյ եւ արա՛ արժանի այնմ երանութեան, զոր ողորմածքն ծառանգեն:

Տո՛ւր, Տէր, իշխանաց եւ զիսաւորացն ժողովրդեանս մերոյ զբարեպաշտութիւն եւ զսերտ հաւատս՝ առ քեզ, զսէր եւ զմիաբանութիւն առ միմեանս եւ զգութ եւ զխնամածութիւն առ աղքատս եւ փորձանաւորս: Քաղցրացո՛ր եւ սիրեցո՛ր զնոսա յաչս ամենայն իշխողաց եւ բռնաւորաց, որպէսզի լինիցին՝ պարծանք եւ ուրախութիւն եկեղեցւոյդ քոյ, ձեռնտու եւ մխիթարութիւն հասարակութեան եւ հաճոյական ծառայք քեզ եւ աոցեն ի քէն զվարձս ընդ ամենայն սուրբս քո:

Յիշեա, Տէր, զբոլոր ազգս մեր՝ զփոքրիկ հօտս քո զամենեւեան, ուր եւ իցեն, զմեծս եւ զփոքունս զարս եւ զկանայս եւ ա՛յց արա ամենեցունց վասն մեծի ողորմութեան քոյ: Տո՛ւր ամենեցունց կեալ

սիրով եւ խաղաղութեամբ, լուսաւորչաւանդ հաւատով եւ առաքի-
նական գործով, ապահով կենօք եւ բարոյք կենցաղավարութեամբ:
Լե՛ր ամենեցունց ձեռնտու եւ օգնական յամենայն ժամանակի՝ ի
մնջել եւ յառնել, ի տան եւ ի ճանապարհի, ի ծովու եւ ի ցամաքի, ի
յառս եւ ի տուրս, ի վարս եւ ի վաստակս եւ զամենայն օգտարար եւ
անմեղածին գործս մոցա յաջողեա՛ւ եւ ի բարին եզերեցո՛ւ:

Այլ եւ զհիւանդացեալսն եւ զցաւագնեալսն առողջացո՛ւ: Ջտըրտ-
մեալսն եւ զվշտացեալսն սփոփեա՛ւ եւ ուրախացո՛ւ: Զբանտարկեալսն
եւ զգերեալսն ազատեա՛ւ: Զփորձանաւորսն փրկեա՛ւ, պակասաւո-
րացն լի՛ց զպակասութիւնսն հոգեկանօք եւ մարմնականօք: Ամենայն
անճարից եւ անօգնականաց հա՛ս յօգնութիւն եւ ա՛յց արա: Զան-
դարձսն եւ զյամառեալսն ի մեղս դարձո՛ւ ի չար ճանապարհաց
հրեանց եւ ամենեցունց ողորմեա ըստ մեծի ողորմութեան քում եւ
պահեա՛ ի խաղաղութեան, որպէսզի ամենեցունց ողորմելով, յամե-
նեցունց փառաւորեսցիս միշտ:

Այլ եւ խնդրե՛մ ի քէն, Տէր իմ եւ աստուած իմ, զի տացես ամենայն
աշխարհաց զխաղաղութիւն, թագաւորաց՝ հաշտութիւն, ստորադրե-
լոց՝ սէր եւ հնազանդութիւն, քաղաքաց, գաւառաց եւ գիւղորդից՝
շինութիւն եւ ապահովութիւն, այգեաց եւ անդաստանաց՝ պտղաբե-
րութիւն եւ ամենայն լիութիւն եւ առատութիւն:

Այլ եւ բարձցե՛ս քոյով ողորմութեամբդ յամենայն աշխարհաց եւ
ազգաց, եւ մանաւանդ՝ յերկրէս եւ յազգէս հայոց, զամենայն ցասումն
եւ զայլ ազգի ձախորդութիւնս՝ զհիւանդութիւնս եւ զպէս պէս ցաւ,
զսով, զսուր եւ զմահտարածամս եւ զայլս ամենայն վշտաբեր
զվնասատու պատահմունս, որք յամենազօր հրամանէդ շարժեալք,
գան ի վերայ մեր վասն մեղաց մերոց, որպէսզի յամենայնի եւ
յամենեւեան անուն քո փառաւորեսցի յափտեանս յափտեմից. ամէն: